

TOPLUMSAL KUVVETLER- KÜLTÜREL DEĞİŞME VE EĞİTİM*

A.K.C. OTTAWAY

Çev: Asist. Mahmut TEZCAN

Teknikler ve değerlerin karşılıklı etkileşmesi -Toplumsal kuvvetlerin niteliği- Toplumsal gereksinimler ve kültürel değişme -İktidar ve Siyasal yapı- Eğitim ve toplumsal değişme.

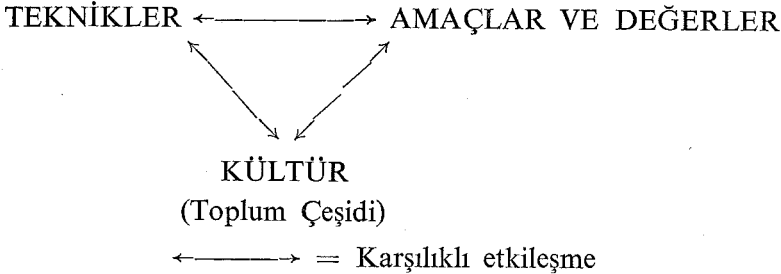
Eğitim, toplumun tüm kültürüne dayanmakta ise toplumun belli bir zamandaki kültürel değişiminin nedenlerini tanımlayan ve açıklayan pratik bir kuramın kurulması önem kazanır. Belirli bir devrede toplumun kültürü iki sınıf faktörün karşılıklı etkileşmesinin etkisi altındadır.

- a) Ulaştığı teknik icat ve bilimsel keşifler aşaması,
- b) Toplumun hâkim amaç ve değerleri.

Bu ifade şöyle kısaltılabilir: Kültür, tekniklerin ve değerlerin karşılıklı etkileşmesi açısından açıklanabilir. Bu ilişki şematik olarak tablo I de gösterilmiştir.

Çift taraflı oklar dinamik etkileşmeyi veya iki taraflı süreci göstermektedir.

TABLO 1

* Bu parça, yazarın "Education and Society" (An Introduction to the Sociology of Education) isimli yapıtının 3. Bölümünün çevirisidir. s. 41-59.

Burada kullandığımız ‘*teknikler*’ teriminin açıklanması gerekir. Bir kimsenin bilmediği bir toplum hakkındaki ilk sorularından birkaçı şöyle olacaktır:

Yiyeceklerini nasıl sağlarlar? Ne çeşit evlerde yaşarlar? Ne çeşit alet ve makinalar kullanırlar? Hangi lisanı konuşurlar? Bunu nasıl yazarlar?

Bütün bunlar, teknikler hakkındaki araştırmalar olacaktır. Bu teknikler, bu toplumun üyelerinin yiyecek, barınma, üreme, haberleşme, sanatkârâne ifade, toplumsal organizasyon ve genellikle soyun muhafazası ve sürekliliği gibi temel beşerî gereksinimleri tatmine yarayan araçlardır. İnsanoğlunun tarihinde böyle tekniklerin gelişimi, icat ve keşifler sayesinde olmuştur. Örneğin: Basit el âletleri, ateşin kullanılması, yemek pişirme, tarım, hayvanların evcilleştirilmesi, tekerlek, metallerin kullanılışı, matematik, makinaların gelişimi, rüzgâr, su, buhar, petrol, elektrik ve atom enerjisi ile güç elde edilmesi gibi. Aynı zamanda bu tekniklerin gelişimiyle bağlı olarak bir gurup içinde birlikte yaşamaktan doğan gereksinimlerin tatmini için yaratılmış toplumsal keşifler vasıtasıyla toplumsal teknikler gelişmiştir. Bu başlık altında ise konuşulan ve yazılan lisan, aile yaşantı biçimleri, para, ticaret, yönetim yöntemleri, eğitim ve propaganda tayin edilebilir. Başka bir kategoride yer almadıkça sanatlar ve el işleri de bunlar arasına girebilir. Fakat tekniklerin bütün tip ve sınıfları birlikte hareket ederler. Savaş hali, toplumsal bir icat olarak kabul edilebilir.

Çünkü insanlar problemlerini başka çözüm yolu ile halledemedikleri zaman benimsedikleri bir yöntemdir.

Bununla beraber bir toplumun teknikleri bakımından tanımlanması sadece kısmen yapılmış bir tanımlamadır. Toplumsal yaşantının araştırılmasına başlar başlamaz derhal değerlerle ilgili sorular ortaya çıkar. Halk neye inanır? Yaşantı, ölüm ve ölümden sonraki yaşantı hakkındaki düşünceleri nelerdir? Ne çeşit Tanrı veya Tanrıları vardır? Güzellik, gerçek ve iyilik hakkındaki düşünceleri nelerdir? Toplumların amaçları nelerdir? Kısaca, halkın dini, felsefesi ve ideolojisi hakkında bir şeyler bilmeye ihtiyacımız vardır.

Kültürün bu yönlerini “değerler” olarak kabul ediyoruz. Zira, halkın temel toplumsal amaçları ve dinsel inançları, değerli saydıkları ve değer affettikleri düşüncelerdir. Tamamiyle *nötr* ve mantikî çeşitten diğer düşünceleri doğrudan doğruya tekniklerle ilgili olarak kabul etmekteyiz. Bunlar toplumun gereksinimi olan veya değerli

bulduğu ve dolayısıyla değerli bulduğu teknik faaliyetlerin yerine getirilmesinde gerekli olan bilimsel düşüncenin bir parçasıdır.

R.M. Mac Iver, bizim “değer” olarak kullandığımız terim yerine “*efsane*” (Myth) terimini kullanmaktadır. Onun kullanım biçimine göre “*efsaneler*” (Myths), insanların sahip olduğu yaşayışını düzenleyen veya yaşantısının amacını oluşturan değerlerle dolu inançlar veya düşüncelerdir¹. Her toplumun bir “*efsane*” (Myth) sistemi üzerine kurulduğunu ve bütün toplumsal ilişkilerin efsaneden doğup (Myth-born) efsane ile beslendiğini (Myth-sustained) belirtmektedir.

“*Efsane*” (Myth), en derin hayat felsefelerini ve en geniş dinsel düşünceleri kapsar. Ekseriya “*efsane*” (Myth), uydurma bir öykü veya inanç anlamına geldiği için bu kullanım biçimi ‘*efsane*’ (myth) kelimesinin doğal kullanımından oldukça uzak görünmektedir. ‘*Efsane*’ (myth), aslında gerçek olmayan popüler bir düşünceyi ifade eder. Bu terimin fark gözetilmeksizin beşerî felsefe ve dinlere uygulanması tereddüt uyandırmaktadır. Dolayısıyla insanların yaşantılarındaki amaçları oluşturan düşünceler için ‘değerler’ kelimesini kullanmaktayız.

Teknikler ve Değerler Etkileşmesi

Hem tekniklerin ve hem de değerlerin değiştiğinde kuşku yoktur. Herhangi bir zamanda bir toplumun niteliğini karakterize eden şey, onların karşılıklı olarak etkileşmesidir. Teknik ilerleme ve değerlerdeki değişme birbirinden bağımsız olarak düşünülürse toplumsal değişmeyi gerek teknik ilerleme açısından gerek bunu değer değişmesi açısından tanımlamak hemen hemen yararsızdır. Toplumun durumu her ikisine bağlıdır ve birbirlerinden ayrılamazlar. Herhangi özel bir toplumsal değişimde hangisinin hâkim olduğunu, hangisinin başta geldiğini söylemek hemen hemen olanaksızdır. Toplumsal değişimin esas nedeninin yeni icatlar olduğu sık sık söylenir. Bunda bir dereceye kadar gerçek payı vardır. Fakat icat, tek başına yeterli bir izah değildir. Onun kullanılışı, toplumda hüküm süren değerler takımına bağlı olacaktır. Bir topluluğun amaçları ve değerleri onun tekniklerinin nasıl kullanılacağını saptar.

Aynı teknik icat, farklı toplumlarda farklı biçimde kullanılabilir veya onun kullanılışı toplumun durumu için müsait değil ise gecikebilir. Diğer taraftan değer sistemlerinin, düşüncelerin ve isteklerin

1 R.M. Mac Iver: *THE WEB OF GOVERNMENT*, 1947, s. 4.

değişmekte olan bir toplumda hâkim olduğunu sananlar teknolojinin kuvvetini hesaba katmalıdırlar. Çünkü teknoloji, çalışma ve hayat alışkanlıklarını değiştirirken düşünüş ve inanış alışkanlıklarını da değiştirir.

Toplumsal değişme sorunlarıyla uğraşmakla birbirlerini etkileyen sayısız değişkenleri ortaya koymuş oluyoruz. Burada ileri sürülen toplumsal değişme kuramı, kültürün, bir toplumun bütün yaşantı biçimi olarak anlaşılabilen bir tanımını kabul eder. Böylece, buradaki tanım, bu konudaki sosyolojik yazıların bazılarında terminolojik bakımdan biraz farklıdır.

Örneğin R.M. Mac Iver ve C.H. Page, *Toplum* isimli standart kitaplarında toplumsal değişmede teknolojik faktörlerle kültürel faktörler arasında bir ayırım yaparlar. Bu iki çeşit faktörler için biz, 'teknikler' ve 'değerler' terimlerini kullandık. Burada, kültürü, antropologların görüş açısı bakımından ele aldık. Bu nedenle teknolojik faktörleri de (teknikler) kültürün bir parçası olarak kabul ediyoruz. Bu iki faktörün etkileşmesinde Mac Iver ve Page ile tamamen hemfikiriz. Fakat tekniği ve kültürü birbirine karşı imiş gibi gösteren ve değişmeyi meydana getirmekte bunlardan bir tanesinin hâkim rol oynadığında ısrar eden bütün kuramlardan kaçınmak arzusundayız. Bu, W.F. Ogburn'un maddî kültür ve maddî olmayan kültür terimlerini kullanan ve değerlerin maddî koşulların değişim hızına aynı hızla uyamaması ve karşılık verememesi halinde 'kültürel gecikme' den bahseden ilk kuramının güçlüğüdür². O, aynı zamanda maddî değişmelerin önde gittiğini, daha hızla geliştiğini, daha etkili olduğunu ve diğer toplumsal değişmelerin esası olduğunu ileri sürdü. Ekonomik-teknolojik kaderciliğin aşırı biçimleri Marks, Engels ve onların takipçileri tarafından tarihin ekonomik yorumunun temeli olarak daha önceden iddia edilmiştir. Amerikan sosyoloğu Thorstein Veblen, fevkalâde zekî bir biçimde insanların yaptıkları işin düşünme biçimlerini, buna mukabil düşünme biçimlerinin de toplum yapısını tayin ettiği tezini geliştirmişti. Alışma ve intibakın değişen bir teknik üzerindeki kuvvetli etkisini yerinde olarak belirttiği halde bizim görüş açımız bakımından, bireylerin kendi amaç ve değerlerine göre tercihli ve eleştirici tepkilerini (reaksiyonlarını) savsaktadır.

Kültürün maddî ve maddî olmayan yönlerine tekabül eden teknikler ve değerlerdeki değişmelerin her ikisinin de aynı zamanda herhangi bir toplumsal değişmeye dahil olduğu ve bunlardan herhangi

2 W.F. Ogburn: *SOCIAL CHANGE*, 1922.

birinin mutlaka hâkim olması gerekmediği görüşündeyiz. Birinin veya diğersinin nisbî önemi farklı hallerde ve mevcut diğer değişkenler ve diğer toplumsal kuvvetlere göre farklı olacaktır. Maddî ve gayri maddî, teknolojik veya kültürel konusunda tartışmak eğer her durumda bunlardan birinin veya diğersinin daha önemli olduğu duygusuyla devam edecek olursa tabiat veya hayat tartışmasını yapmak kadar gereksizdir. İnsanların değerlerinin teknik gelişmelere ayak uydurmadığından şikâyet eden kimseler arasında hâlâ popüler olan ilk kültürel gecikme varsayımı eleştiriler karşısında dayanıklı olamamıştır³. Bununla beraber kültürün çeşitli öğelerinin farklı zamanlarda değişebilmesi ve herhangi iki değişken arasında geçerli bir korelasyon kurulabilmesi halinde farklı değişme hızlarının toplum üzerinde daha önceden tahmin edilen sonuçlar yaratması nedeniyle yine de yararlı bir kavramdır. Şüphe götüren önerme, uyma durumunda bulunan ve maddînin gerisinde kalan öğelerin daima gayri maddî öğeler olduğu önermesidir. Daima neyin neden sonra geldiğini tayin etmeye mecburuz. Ogburn'un şehirler büyüdükçe şehir nüfusunun polisler oranının sabit tutulmaması örneğinde polislerin sayısının suçluların sayısına nazaran az olmasından, istenmeyen sonuçların doğduğu belli idi. Fakat bu durumda dahi suçun önlenmesiyle ilgili olarak diğer birçok faktörler mevcuttu.

Teknikler ve değerlerin etkileşmesi varsayımımızı açıklığa kavuşturmanın en iyi yolu, yeni icatların sonucu olarak gerçekte yer almış bulunan son değişmeler arasından örnekler vermek olacaktır. Başlangıç noktası olarak bir icadın seçilmesi kuvvetli toplumsal etkilerinin kabulü demektir. Fakat bu bizi herhangi bir teknolojik kaderciliğe bağlamaz. Zira göstereceğimiz gibi insan menfaatlerinin ve tutumlarının etkileri refakat etmediği takdirde hiçbir toplumsal değişme meydana gelemez. Radyo yayınının gelişini örnek olarak alalım. Bu, diğer bilimsel icatlar gibi dünyada birdenbire ortaya çıkmış gibi görünmekle beraber 19. yüzyıl bilim adamlarının buluşlarının sonucu olan ve doğrudan doğruya daha önceki icatlara dayanan kümülâtif bir süreçtir. Bir örnek vermek gerekirse radyo yayınlarının Clerk Maxwell tarafından elektromanyetik dalgaların işleyişinin keşfiyle hatta daha da önce ilk elektrik telgrafla başladığı söylenebilir. Hiçbir icat tamamiyle yeni birşey değildir. Fakat daha önceden bilinen öğelerin birleştirilerek yeni bir biçime konmasıdır. İlmî bilgilerin

3 Ogburn, daha sonraki çalışmasında bu görüşünü değiştirmiştir. Toplumsal Değişme konusunda en değerli yapıtlardan birisi, W.F. Ogburn ile M.E. Nimkoff'un *AHANDBOOK OF SOCIOLOGY*, 1947, (7. kısım) isimli yapıtıdır.

birikimi ne kadar büyük olmuşsa icat olanakları o kadar fazla olmuştur. Bu, bazan, maddî kültürün büyümesindeki hızlanma kanunu adını almaktadır. Önemli icatların sayısını zamana göre gösteren bir grafik, aşağı yukarı müşterek menfaatin büyüyüşünü gösteren eğriye tekabül etmektedir. Sadece telekomünikasyonla ilgili icatlar için dahi böyle bir eğrinin çizilmesi mümkündür. Yayınların başlayış tarihi olan 1920 lerden önce çok az mühim icatlar olduğu halde o tarihten beri yeni tekniklerin ve ikinci derecedeki icatların gelişimi giderek daha büyük bir hızla cereyan etmiş ve bunlar televizyon ve radarla ilgili esaslı bütün değişmeleri de kapsamıştır.

Radyo yayınının gelişi çok geçmeden endüstri, politika, din, eğitim, eğlence, aile yaşantısı, sınıf yapısı ve kültürümüzün içindeki toplumsal kuvvetlerin tüm dengesini etkilemiştir. Yurt çapındaki değerlerde ortaya çıkan tepkiler yayınların arzedildiği kontrol biçiminden anlaşılabilir. B.B.C.nin bağımsız yöneticileri, tüzüğü, parlâmentoya karşı sorumluluğu, yüksek standartları ve dinleyicinin menfaatleri ve aslında eğitimi konusundaki olumlu tutumu ile İngiliz yaşantı biçimini en iyi biçimde yansıttığını söyleyebiliriz. Bu durum, serbest kapitalizmin, “*birakınız yapınlar*” değerlerine olan büyük bağlılığın radyonun daha serbest gelişmesine müsaade ettiği (bazı federal kanunlar hariç) özel menfaatlerle denetlenmesine ve büyük iş adamları ve reklâmcılar tarafından finansmanına bırakıldığı A.B.D. den çok farklıdır. Yine, radyonun tek bir parti için geniş çapta bir propâganda aracı olarak kullanılması demokrasi içersinde kaldığımız müddetçe vukû bulamaz. Fakat bu olay, totliter bir devlette gayet kolay olmuştur ve olmaktadır. Verdiğimiz bu radyo örneği, aynı icadın ne kadar farklı biçimlerde kullanılabileceğini göstermektedir. Bu farklı kullanım biçimleri insanların ve gurupların gereksinimlerine, menfaatlerine ve amaçlarına bağlı olup onu kullanan kimselerin neye değer verdikleri gerçeği ile tayin edilir.

Şimdi, radyonun mevcut teknikler ve değerlerle etkileşiminin tedricen intibak ve değişmeye götüreceği biçimde tüm kültürü nasıl etkilediğini görelim. Birkaç örnek zikretmek, tezimizin açıklanması bakımından gereklidir. Fakat her örnekte hem teknikleri ve hemde değerleri kapsayan bir etkileşim çemberini görmek mümkündür.

a) *Ekonomik Değişme*

Radyo sayesinde yeni bir endüstri kurulmuş oldu. Teknisyenler ve plân çiziciler derhal radyo imaliyle ilgili işlerde çalıştırılmaya baş-

ladılar. Bu olay, tekniklerin gelişmesine, talebin artmasına ve geniş bir radyo endüstrisinin doğmasına sebep oldu. Burada, tüm ekonomik yapı içinde bir alt çember kuruldu. Diğer endüstriler de bundan etkilendi. Örneğin gramofon işi başlangıçta azaldı. Fakat sonradan kendi plâk ve reproduksiyon tekniklerini geliştirdi. Radyo yayını ile ilgili yeni bir meslek grubu ortaya çıktı; sadece mühendisler, yöneticiler, spikerler ve program yapımcılar v.s. değil, aynı zamanda yeni bir eğlence ve yeni bir kültürel dağılım biçimi için profesyonel neşriyatçılar ve senaryo yazarları türedi. Yeni ortamın kullanılması yöntemlerinde teknikler geliştirildi ve değiştirildi ki bu, komedyenlerden hatiplere kadar tüm neşriyatçıları etkiledi. Daha önceden bahsettiğimiz değerlerle ilişki, yayım yapılacak konu üzerinde denetim ve radyo aracılığı ile reklâm veya propagandanın yasaklanması biçimini aldı.

b) *Siyasal Değişme*

Radyo yayımının siyasal olanakları elbette çok geniştir. Önder ile gurup arasındaki dolaysız teması küçük toplantılardan bütün ülke halkının kulaklarına kadar genişletir. Büyük Britanya'da 'fair play' (düşmana karşı âdil davranış) sisteminin siyasal parti hatipleri arasında titizce uygulanması demokrasinin kuvvetlenmesine yardım etmiştir. Fakat demokratik değerlerin yayılması için bundan da daha önemli olan şu iki şey vardır: Haber almanın yayılışı ve radyo yayını sayesinde herkesin aktüel olaylara katılması. Radyo, siyasal mücadele tekniğini değiştirdi ve kişiliğin mikrofon yoluyla garip bir biçimde belirmesi şu sonucu doğurmuştur: Eski üslup siyasal hatibin nutuk hokkabazlıklarının başarısızlığa uğradığı bazı hallerde, sâkin ve mantığa dayanan hatip kazanmıştır. Bütün bunlar ancak bir iki örnektir. Okuyucu, bunlara kendininkilerini de ekleyebilir.

c) *Din Üzerinde Etkiler*

Siyasette olduğu gibi burada da mümkün etkiler büyüktür ve dinler arasında bir 'fair play' siyaseti güdüldüğü görülmüştür. Dinsel konuların açıkça tartışılmasında hatırı sayılır bir artma olmuş ve bu açık tartışma etkileri ne olursa olsun bizim dinsel tolerans ve konuşma özgürlüğü geleneği ile bağdaşır.

d) *Toplumsal Statü ve Kamu Oyundaki Etkiler*

Radyo yoluyla yapılan sürekli müşterek tecrübeler toplumsal dayanışmayı sağlar ve toplumsal sınıflar arasındaki mesafeyi azalt-

maya yönelmiştir. Konuşulan standart İngilizce geniş ölçüde yayılmıştır ve bu yayılmada yersel aksanlar arasındaki farklılıkları azaltmaya yönelir. Aynı zamanda üç farklı programın verilmesi, sadece ilgi çeşitliliğinin kabul edildiğini göstermeyip nüfus içindeki kültürel düzeylerin çeşitliliğinin gelişmesine yardım etmiştir. Üçüncü program, ufak bir gurup dinleyicilerin gereksinimlerinin belirli bir tanımıdır. Aynı zamanda herhangi bir kimsenin artistik ve entellektüel kültürü hakkındaki bilgisini daha fazla arttırma olanağını verir.

Kamu oyu, B.B.C. tarafından, B.B.C. de kamu oyu tarafından etkilenmiştir. Burada yine bir etkileşme çemberi ile karşılaşyoruz. Kamu oyu, teknikleri, gerek daha iyi alıcı ve daha iyi işitme isteği ve gerekse daha iyi programlar isteği yolu ile etkilemiştir. Eleştirmenin diğer bir kanalı parlamento yoluyla işler. Parlâmento ise kamu oyu ile başka etkileme çemberleri yoluyla bağlıdır. Halk da en geniş anlamda radyo tarafından eğitilmiştir. Bu noktaya, eğitsel değişme ile ilgili kültürel adaptasyon sürecini genel olarak ele aldığımızda tekrar döneceğiz.

Herhangibir toplumsal değişme analizinde gözönüne alınması gereken faktörlerin çokluğundan yeter derecede bahsetmiş bulunuyoruz. Bu nedenle 'illiyet' kavramı toplumsal bilimlerde oldukça tehlikelidir. Çünkü biz çok değişkenli olaylarla meşgul oluyoruz.

Bunlar birlikte değişme eğilimi gösteren değişkenlerin sebep olduğu olaylardır. Fakat bunların ilişkilerinin ölçülmesi sadece bir ihtimâlê dayanır. Bu ihtimal başlangıçta belki tahmin edilmemiş olan diğer değişkenin etkisiyle değişebilir. Örneğin hafif elektrik motorlarının kullanılmaya başlamasıyla fabrikalarda daha fazla kadının çalışmasına imkân doğduğu söylenebilir. Fakat daha fazla kadının çalışmaya başlamasını bunların bağımsızlığı veya daha çok parayı arzu etmiş olmaları yahutta daha başka bir nedene bağlyabiliriz. Bununla beraber, elektrik motorları, işi daha kolaylaştırdığına göre yine de fabrikalarda elektrik motorunun olmadığı zamana nazaran daha fazla kadının çalışması daha muhtemeldir. Yine de kadınların ücret oranı birdenbire düşürülecek olursa çalışmayı gerektiren diğer nedenler sabit kalmış dahi olsa kadınların fabrikalarda çalışması muhtemelen azalacaktır. Yine, kadının dışarda çalışmasının geleneksel olarak kökleştiği bir bölgede ücretlerin azaltılmasına rağmen kadınların çalışma oranı bu geleneğin yerleşmediği bir başka yere nazaran ve ücret düşüşünün zıt ekisine rağmen daha fazla olacaktır. Kısaca, hangi nedenlerin hangi beşerî hâdiseleri doğurduğunu söylemek

oldukça risklidir. Fakat birlikte değişme eğilimi gösteren şeyleri gözlemek ve mümkün olduğu nisbette bunların birbirleriyle ilişki derecesinin bir ölçüsünü kurmak çok yararlıdır. Güçlük, değişkenlerin ekseriya tecrit edilememesinde ve rakkamların her faktörün ne kadar bir katkıda bulunduğunu gösteremeyişi yüzünden istatistiklerin yorumlanmasına bir engel teşkil etmesindedir.

Mesele, gerçekliğin farklı düzeylerinde ortaya çıkan faktörlerle daha da karışık bir hâl almaktadır. Mekanik makinelerin etkileriyle inançlar arasında nasıl bir ilişki kurabilirsiniz? Halbuki her ikisi de toplumu değiştirmektedir. Bu güçlükleri yenmekteki yolumuz, nihayetle bütün toplumsal değişimlerin *beşerî faaliyetleri* gerektirdiğini kabul etmekle olur. Hiç olmazsa bu bakımdan aralarında asgarî bir müşterek nokta mevcuttur. Tekniklerin geliştirilmesi ve tüm uygarlık sürecine girişilmesi, insan gereksinimlerine cevap niteliğindedir. İnsanların gereksinimleri, düşünceleri, tutumları ve menfaatleri vardır, ve problemlerinin çözümünde tekniklerin yardımına baş vururlar. Kültürü bütünleyen veya bozan kuvvetler, insan gurupları tarafından uygulanan kuvvetlerdir.

Toplumsal Kuvvetlerin Niteliği

Radio yayınının toplumsal etkileriyle ilgili açıklamalarımızda teknikler ve değerler faktör kategorilerinin toplum içindeki faaliyeti ne biçimde etkilediğini göstermeye çalıştık. Tekniklerin insanlar tarafından işlendiğini, değerlerin, insanların kafalarında konuşmalarında veya yazılarında yerleştiğini söylemiştik. Toplumda insanlar, bazı müşterek amaçlar ve müşterek menfaatler için guruplar halinde bir araya gelirler. Böyle bir insan gurubu, kolektif davranış veya kanaatleriyle diğer halk guruplarının faaliyet ve düşüncelerini veya hükümetin faaliyetlerini etkiledikleri takdirde bir 'toplumsal kuvvet' adını alır.

Toplumsal gurupları somut olarak insan gurupları saymak yararlı olur. Kaldı ki, bunlar aslında da insan guruplarıdır. Aksi takdirde, 'kuvvet' kelimesinin kullanılışı toplumun dışında yer alan bir dış kuvvetle, örneğin tabiat kuvveti düşüncesiyle karıştırılabilir. Toplumsal kuvvetler toplumda birbirini etkileyen beşerî kuvvetlerdir. Tanımlıyacak olursak: *Bir toplumsal kuvvet, bir toplumun birtakım*

*iyelerince toplumsal eylemi (faaliyeti) veya toplumsal değişmeyi gerçekleştirme çabasıdır*⁴.

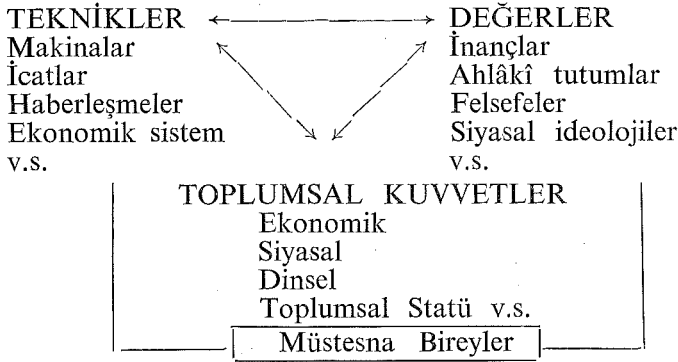
Bir toplumda belli bir zamanda yeralan toplumsal kuvvetler, kültürün etkenleridirler ve hem değerlerin ve tekniklerin yayılması ortamını oluşturur, hem de bunların etkileşimi sonucunda değişirler. Kültürü veya toplumu onu yaşayan veya değiştiren insanlardan ayrı birşey olarak düşünmemeliyiz. Bir kültür, bireylerin ve halk gruplarının düşünce ve eylemlerinden meydana gelir ve halkın düşünce ve faaliyetlerinin saptanmış delilleri haricinde bir varlığı yoktur⁵

Toplumsal kuvvetler birbirlerine karışık ve etkileşirler ve bunlar ilimdeki analizlere yardımcı olmak amacıyla ekonomik kuvvetler, meslekî guruplar, siyasal kuvvetler, dinsel kuvvetler, toplumsal statü gurupları, eğitsel kuvvetler gibi kategorilere ayrılabilirler. Bütün bu toplumsal guruplar sürekli bir menfaatler çatışması ve değişimi denetim mücadelesi içindedirler. Bu dinamik ilişki, 2 nolu tablodaki gibi diyagramatik olarak açıklanabilir.

4 Bu, *SOSYOLOJİ SÖZLÜĞÜNDE* toplumsal kuvvetlerin aşağıdaki tanımından çıkarılmıştır. “Toplumsal kuvvet: Toplumsal değişmeye götüren herhangi bir etkin saik veya hamle, özel olarak bir toplumsal kuvvet, toplumun yeter sayıda üyelerinin bir çeşit toplumsal eylem veya toplumsal değişmeyi meydana getirmek için yaptıkları anlaşmadır”.

Daha önceki tanımdan farklıdır. “Toplumsal kuvvetler: İnsanı gayret sarfetmeye götüren ve başkalarıyla toplu halde bulunmaya sevkeden saiklerdir. Örneğin açlık, aşk, güvenlik v.s.” Bu tanımlı 1933 de Amerikan Sosyoloji Derneği kabul etmiştir. Bu kuvvetler, amacımız bakımından temel beşerî gereksinimler adını alır.

5 Robert Lynd: *KNOWLEDGE FOR WHAT?* 1939. Bu nokta 2. bölümde kültür kavramı konusunda işlenmiştir. Aşağıdaki pasaj, bu konunun nasıl incelendiğini açıklar. “kültür, değiştiği zaman (yeni bir yasa kabul edilmiş, görenek, geçerliğini kaybetmiş, kadınlar şort giymiş, Yahudi düşmanlığı bir sorun haline gelmiş, beşerî gücün yerini makine gücü almıştır) onun dinamizmini sağlayan, insanların davranışlarıdır. Ne bir “toplum” ne de bir “kültür” öğrenir, fakat insanlar öğrenir” (s. 46) “Tırnaklarını boyayan, oy veren veya kapitalizme inanan, kültür değil, insanlardır. İnsanların da bazıları bunu yapar, öbürleri yapmaz. Hâlâ beni sıcak tutan ve rahat ettiren bir paltoyu eskimiş görülmeye başladığı için kullanmaz olursam bu davranışımın insanların (eşim, mesai arkadaşlarım, kulübümdeki insanlar) benden beklemediğini ve benim hakkımdaki düşüncelerine göre hareket ettiğimi hissederim”. (s. 39).

TABLO II

Diagram, bir toplumdaki kültürel değişme etkenlerinin dinamik etkileşmesini temsil etmektedir. Müstesna bireylerin teknikler ve değerler üzerinde dolaysız bir etkiye sahip oldukları gösterilmiştir. Fakat kültürdeki değişmeler sadece toplumsal kuvvetlerin etkisini takip edeceklerdir.

Toplumsal kuvvetler, insan guruplarından meydana gelirler. Fakat bunların hepsi örgütlenmiş guruplar değildir. Bir iş adamları birliği, bir sendika, bir siyasal parti, bir dinsel teşekkülün hepsi çeşitli derecelerde örgütlenmiş olacaklar ve bir örgüt olarak kolektif faaliyette bulunabileceklerdir. Fakat bir gurup benzeri (Quasi-group) olarak adlandırılacak bir toplumsal sınıf, yeter derecede müşterek menfaatlere sahip insanlardan ibarettir ki, tarihsel bakımdan “orta sınıf zihniyeti” veya “işçi sınıfının amaçları”ndan bahsedebilmek olanağı doğar. Hatta “Kamu oyu” gibi müphem bir kavramın dahi bir toplumsal kuvvet icra ettiği söylenebilir. Fakat bu ancak herbiri kendi düşüncelerini uygulayan birçok farklı topluluklardan meydana geldiği için mümkün olmaktadır. Böyle “topluluklar” bazı müşterek görüşlere sahip gurup benzeri (Quasi-group) denen insanlardır. Bunlar ekseriya dahil oldukları özel organize guruplar vasıtasıyla toplumsal eylem üzerinde etkide bulunacaklardır⁶.

Bazı kişiler başkalarının düşünceleri ve eylemleri üzerindeki etkilerinden dolayı bizatihî toplumsal kuvvet sayılabilirler. Müstesna kişiler, mevcut teknikleri ve değerleri değiştirmek bakımından dolaysız etkiler nedeniyle bir toplumda çok özel bir yere sahiptirler.

⁶ Böylece, evli kadınlar, spor severler, hayvan severler, araba sahipleri, III. Program dinleyicileri, sırası gelince, ilişkileri tehdit edilirse toplumsal kuvvet olarak hareket edebilirler.

Düşünürler ve reformcular toplumun değerlerini değiştirebildikleri gibi bilim adamları ve mucitler bir toplumun tekniklerindeki ânî değişmelere sebep olabilirler. Yeni buluşlar ve düşünceler toplumun kültürünün bir parçası haline gelmeden önce toplumda yeter sayıda insan tarafından kabul edilmelidirler. Yaratıcı dâhiler ve ahlâkî önderler değişen kültürün öncüleri olabilirler ve etkileri toplumsal kuvvetler vasıtasıyla gerçekleşir. Böylece bireyin bir toplumsal kuvvet haline gelmesi ancak düşünceleri bir gurup tarafından takip edildikten ve uygulandıktan sonra mümkün olur. Bazan bunun vukuu ancak muayyen bir gecikme ile olur. Büyük adamların ve kadınların etkisi onların düşüncelerinin kabul ve yayılma oranına göre hızlı veya yavaş olabilir. Değişmenin toplumsal etkenleri üzerinde dururken bireylerin etkilerini unutmamaya dikkat etmeliyiz. Ne de olsa gerekli icatları yapan yeni felsefe ifade eden ve bir milletin siyasetinde önemli kararları alanların sayısı pek azdır. Yine de bu kişiler toplumlarından tecrit edilmiş olarak çalışmazlar ve onların çalışmalarının toplumsal gereksinimlere ne dereceye kadar cevap verdikleri ilginç bir incelemenin konusunu oluşturur.

Toplumsal Gereksinimler ve Kültürel Değişme

Toplumsal kuvvetler kavramının kültürün aktif etkenlerinden olduğunu belirtmiştik. Şimdi onlara bu kuvveti veren dürtünün niteliğini inceleyebiliriz. Bütün insanlar, öncelikle, gereksinimlerinin tatmini arzusuyla faaliyet gösterirler, bu durum bireysel faaliyet kadar toplumsal faaliyetin de arkasındaki güçtür. İhtiyaçlar, egoist, diğergâm maddî, fizikî, zihnî, duygusal veya ruhsal olabilir. Fakat bir toplumda toplumsal kuvvetleri yapan bütün guruplar herhangibir biçimde gereksinimlerinin tatminini talep ederler. Kültürel adaptasyon toplumsal gereksinimlerin tatmini sürecinde yer alır. Kültür değişirken yeni ihtiyaçlarla karşılaşılır. Yeni teknikler ortaya çıkar, değerler değişebilir ve sürekli bir etkileşim çemberi faaliyettedir. Bir toplumu belli bir zamanda inceleyişimiz sırf analiz kolaylığı bakımından olup ilk analizden itibaren vuku bulan kültürel intibak incelemelerimizden önce ne kadar zaman bırakacağımızı tamamiyle keyfi olarak tayin ederiz. Kültürel intibak, eğitsel değişmeyle birlikte gider. Eğitsel değişmenin toplumsal değişmeyi takip ettiği görüşünü benimsiyoruz. Eğitsel değişmenin toplumsal değişmeyi takip ettiği ve eğitimin yeni toplumsal gereksinimlere en son intibak eden toplumsal fonksiyonlardan olduğu görüşündeyiz.

Bu nokta diğer bölümde ayrıntılarıyla incelenecektir. Şimdi, radyo yayınının gelişmesi hakkındaki açıklamalarımızı aşağıda sunduğumuz yeni kuramsal düşüncelere uygulayalım.

a) *Radyo Yayımına Kültürel İntibak:*

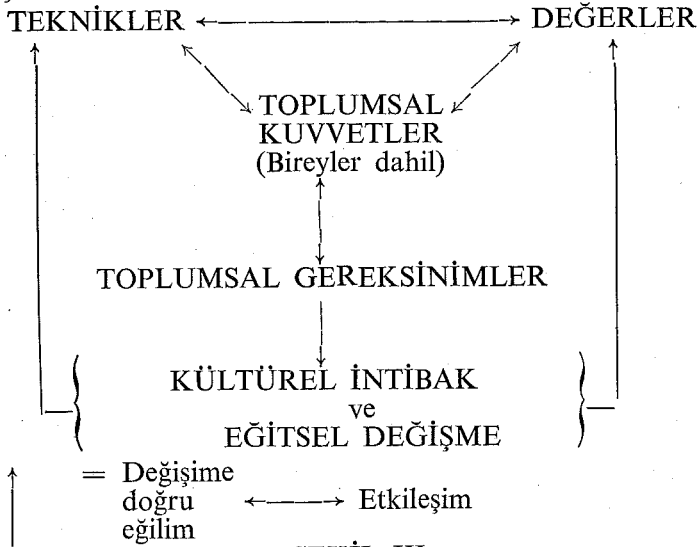
Radyo, giderek yaygın bir gereksinim olmuş ve halkın yaşantısının bir parçası haline gelmiştir. (Bu süreç şimdi televizyonla da tekrarlanmaktadır). “Dinleyiniz” (listening in) yaşayış kalıpları içine girdi ve aile yaşantısı bunu kabule zorunlu oldu. Radyo, demokrasinin hizmetkârı haline geldi. Fakat aynı zamanda demokratik iştiraki arttırdı. Halkın diğer insanlar, ülke sorunları ve uluslararası ilişkiler konusundaki bilgisini fazlalaştırdı. Şimdi siyasal ve toplumsal sorunlar serbestçe tartışılmaktadır. Hemen hemen her konu hakkındaki açık tartışmalar radyo yayınında yer almakta ve dinleyicilerin mikrofon vasıtasıyla katılması teşvik edilmektedir. Halkın sanatları, entellektüel kültür ve düşünceleri değerlendirme düzeyi gelişmektedir. Bu, giderek, sokaktaki adamın değer standartlarının gelişmesini mümkün kılar. Bu, bütün düzeylerde vuku bulmuştur. Düşünün ki iyi müzik ve dramın popülâritesi giderek artmaktadır. Yine vatan-daşlık bilincinin artışı gözönünde bulundurun. Radyo yayın otoriteleri ile giderek yerleşmiş basın, eğlence endüstrileri, meslekî sportif alâkalar gibi diğer toplumsal kuvvetler arasında çatışmalar vardır. (Bunlar yeni bir ortamın yâni televizyonun gelmesiyle tekrar ortaya çıkmaktadır) Radyo yayını, kültürümüzün öyle büyük bir parçası haline gelmiştir ki halk, herhangi bir kamusal veya sportif olayın yayınlanmasını veya popüler bir program serisinin devamına konulacak bir engeli kendi haklarının inkârı olarak görür ve öfkelendirir.

b) *Radyo Yayını Vasıtasıyla Eğitsel Değişme:*

Kültürdeki bu intibak yoluyla halk, çocuklar için olduğu kadar yetişkinler için de yeni bir eğitsel araç kazandı. Örneğin sağlık, çocuk bakımı, seyahat, tarım ve bahçecilik konusundaki konferanslar özel programlar, kitap tahlilleri ve eleştiriler yoluyla yeni bilgiler yayıldı. Tartışmanın değeri daha fazla takdir edilmeğe başlandı ve çeşitli bilgi yarışmalarına büyük bir rağbet doğdu. Okul yayınının tamamıyla kabûlü belli bir zaman aldı. Fakat radyo aracının okullara girmesiyle en değerli ders araçlarından biri haline geldi. Bazı derslerdeki yayın serileri çok başarılı oldu ve okullarda yeni öğretim tekniklerinin

yayılması eğilimini gösterdi. Okulların müfredatları, örneğin aktüel konular, yurttaşlık, uluslararası olaylar gibi yeni konulardaki radyo yayımlarından etkilendi ve fen derslerine radyonun bizzat kendisi hakkında yeni bir konu eklendi. Radyo endüstrisindeki teknisyen gereksinimi arttı ve sonuç olarak okul ve kolejler de teknik eğitimlerini arttırdılar. Bütün teknik mesleklere hazırlanmakla ilgili bu son noktada eğitim oldukça büyük bir gecikme gösterdi ki bu, bütün teknik meslekler için hazırlık bakımından aynı derecede gerçektir⁷. Böylece toplumsal ve kültürel değişme kuramımızın genel hatlarını tamamlamış olmaktadır.

Değişim çemberleri küçük veya geniş olabilir. Fakat hareketin genel gidişi ve faktörler arasındaki dinamik etkileşim Şekil III de gösterilmiştir.

ŞEKİL III

İktidar ve Siyasal Yapı

Toplumsal kuvvetlerin bu etkileşmesinde devletin yeri nedir? Devlet nedir? Bazan halkın üzerinde ve üstünde ve halkın kölelik

⁷ Ogburn'un *TOPLUMSAL DEĞİŞME* isimli yapıtından çıkarılmış aşağıdaki ilginç pasaj bu konuya aittir. Şöyle söyler: "Endüstri ve eğitim iki değişkendir ve ilkin endüstride değişme cereyan eder ve eğitimin buna uygulanması takip ederse endüstriden bağımsız değişken olarak bahsedebiliriz. Eğitimi de bağımlı değişken olarak nitelendirebiliriz. Eğer kültürün bir kısmı herhangi bir icat veya keşif sonucunda değişirse ve kültürün ona tabi herhangi bir kısmında da durumlar değişirse, çoğu zaman kültürün bağımlı kısmında meydana çıkan değişmeler, ancak bir gecikmeden sonra meydana gelir.

derecesindeki bir itaatla ona hizmet etmesi gereken insan üstü ve esrarengiz bir varlık olarak düşünülmüştür. Bu düşünce bizi Faşist devletin siyasal doktrinine götürür. Liberal İngiltere’de devlet özgür yurttaşlara müdahale yetkisini haiz ve özel meselelerle mülkiyete dokunmasına mümkün olduğu kadar engel olunan bürokratik yönetimle aynı anlama alınmıştır. Özgürlükle bağdaşmayan müdahale biçimindeki bu devlet denetimi kavramı veya onun bazı değişik biçimleri bugün bile sık sık işitilmektedir. Gerçeklikte devlet, insanların meydana getirdiği bir birliktir. Özel fonksiyonları, araçları ve güçleriyle toplumsal bir gruptur. Bazı kimseler yönetim için seçilirler, bazıları hükümetin yardımcıları olarak atanırlar ve bu guruplar devlet otoritesini uygularlar. (Tabii ki despotik bir devlet seçimleri ortadan kaldırmıştır). Bir toplumun bütün gerçek üyeleri aynı zamanda devletin yurttaşlarıdır. Fakat bunlardan ancak bazılarını devletin memurları olarak yetki verilmiştir. Bu nedenle devletin, toplumun siyasal fonksiyonlarını yerine getiren bir parçası olarak sade bir tanıımı tercih etmekteyiz.

Siyasal fonksiyonlar, toplumun örgütlenmesi, toplumsal denetim ve toplumdaki iktidarın dağılımı ile ilişkilidirler. Hükümet, devletin tüm organizasyonunu yöneten ve devletin kanun yapma fonksiyonunun en yüksek organıdır. Devlet, aynı zamanda silâhlı kuvvetler ve polis dahil, memurları ve müstahdemleri vasıtasıyla toplumda fizikî iktidarın kullanılmasında meşrû bir tekele sahiptir. Yine devlet, nihâî tazyik gücünün sahibidir. Bununla beraber devletin gücü mutlaka bir diktatörlük hariç, sınırlanmıştır. Bu sınırlandırma ise, halkın yapıp kabul ettiği bir anayasa tarafından yerine getirilmektedir.

Devlet biçiminin en iyi belirtilerinden biri, devletin iktidarını kullanma tarzıdır. Demokratik bir devlette iktidar, toplumun farklı üyeleri ve kurumları arasında mümkün olduğu kadar geniş bir biçimde paylaşılmış ve dağıtılmıştır.

“Devlet” kelimesinin anlamı üzerinde birtakım anlaşmazlıklar mevcut olup devletin toplumun geri kalan üyeleri arasında ziddiyet mevcut olduğu konusunda bir varsayımda bulunmak mümkündür. Bu yüzden Karl Mannheim’in devlet düşüncesine bir alternatif veya ek olarak kullandığı “siyasal yapı” terimini kullanmayı tercih ediyoruz. Mannheim’in tanıımı şöyledir⁸. Siyasal yapıdan, toplumun

⁸ Karl Mannheim: *FREEDOM, POWER AND DEMOCRATIC PLANNING*, 1951, S. 42.

örgütlenmesinde faal bir rol oynayan bütün gurupları ve önderleri anlıyacağız. Kavramımız yönetsel fonksiyonları, askerî iktidarı ve toplumsal önderliği kendinde toplayan siyasal öğeleri uzlaştırır. Mannheim'a göre bu tanım, siyaset sosyolojisinin geleneksel anlamda devlet tarafından denetlenmeyen ve fakat yönetim, örgütlendirme, önderlik ve eşgüdüm gibi siyasal süreçleri birleştiren toplumsal kuvvetlere gereken dikkati göstermesini sağlamaktadır.

Bu kavram, toplumsal kuvvetleri toplumsal eylemi gerçekleştirmeğe çalışan insan gurupları olarak tanımlamamızla ilgilidir. Böyle gurupların kamu üzerindeki etkisi kamu yararını ilgilendirdiği ve özellikle hükümet üzerinde bir baskı yaratmayı başardığı takdirde siyasal fonksiyon adını alabilir.

Mannheim, modern devlette özel sektörle kamu sektörü arasındaki sınıfın nasıl kaybolmaya yüz tuttuğuna işaret etmektedir⁹. Ekonomik kuvvetleri kendilerinde toplayan bazı özel bürokrasiler mevcuttur ki bunlar iktidardaki devlet bürokrasisine rakip teşkil ederler. Devlet memurluğu, kendi üyeleri dışından istişarî organların yardımını talep etmektedir. Nihayet devlet otoritesiyle veya devlet otoritesi olmaksızın icraî fonksiyona daha fazla denetim olanağı veren yeni bir yönetim kavramı vardır. Bu bize siyasal yapının manzarasını toplumdaki çatışmalarının merkezinde bulunan ve diğer bütün toplumsal kuvvetlerle kültürün gereksinimleri tarafından etkilenen ve bunları etkileyen guruplar ve önderler olarak verir.

Eğitim ve Toplumsal Değişme

“Bir toplumun sağladığı eğitim sisteminin çeşidini tayin eden nedir?” sorusu sorulabilir. Şimdiye kadar bunun tüm kültüre bağlı olduğunu söyledik. Şimdi, kültürün nasıl faaliyet gösterdiğinin daha derin bir analizine geçelim. Herhangibir eğitim sistemiyle ilgili esas soru şudur. Bu, hangi toplumsal gurup tarafından sağlanmaktadır? Bu gurubun amaçları nelerdir? Niçin üyelerinin eğitilmesini ister? Bu kelimelerin yazarı¹⁰ eğitimin daima bazı toplumsal gurupların otoritesinin bir ifadesi olduğuna ve uygarlığımızda bu gurubun devlet olduğuna işaret eder.

Eğitimimizin en geniş bir parçasına devlet sistemi dendiği ve devlet tarafından sağlandığı bir gerçektir. Öyleyse eğitim siyasetini kararlaştıran hükümet değil midir? Evet. Fakat hükümeti etkileyen

⁹ Op. Cit., S. 43-5.

¹⁰ Alexander Meikle John: *EDUCATION BETWEEN TWO WORLDS*, 1942, S. 279.

nedir? Tartışmalarımızda görüldüğü üzere hükümet, toplumsal kuvvetler, statü gurupları ve her çeşit teşekkülün dikkatini üzerinde toplar ve toplumsal gereksinimlere er-geç cevap vermesi gerekir. Şimdi İngiltere'de son yıllarda eğitimin sağlanması konusunda hükümeti etkilemiş bazı kuvvetlerden pratik örnekler ele alalım.

a) *Çok Amaçlı Okullar:*

Bunlar, bir siyasal partinin programında ele alınmış ve partinin yersel örgütünde tartışılmıştır. Çok amaçlı okullara veli ve öğretmen örgütleri karşı koymuş ve yersel eğitim örgütlerine plânlarını değiştirmek için baskı yapılmıştır. Bu konuda çatışan pek çok görüşler vardır ve bazıları toplumsal statü guruplarının ihtiras ve müdafaa-larıyla ilgilidir. Uzun bir tarihsel geçmişe haiz olan Gramer Okullarının prestiji bu anlaşmazlığı geniş ölçüde etkilemektedir. Bazı kimselerin Gramer Okullarının varlığının istenmeyen toplumsal farklılıklar yarattığına inanmalarına rağmen bu okulların bağımsızlığı ve hat-ta ayrıcalıklı tutumunun muhafazasını isteyen kimseler de vardır.

Toplumsal statüyü kazanmak veya devam ettirmek arzusundan doğan duygularla karışmamış salt eğitim temeline dayanan tartış-malar enderdir. Çok amaçlı okulların talebi, hem değişen ekonomik gereksimlere ve hem de demokrasi ile ilgili siyasal düşüncelerin geliş-mesine bir cevap teşkil etmesindedir. Bu tip okulun gelişmesi, ül-kenin toplumsal yapısındaki diğer değişmeler sonucunda hakikî bir talep olduğu zaman yayılacak eğitsel bir değişmedir. Eğitim sis-teminin toplumsal sistemi yansıttığı ölçüde çok amaçlı okulların sayısı artmadan önce çok amaçlı bir topluma gereksinimimiz vardır. Yine de her iki değişim, birlikte cereyan etmektedir ve yeni eğitim biçimlerinin gelişmesi hem toplumsal kuvvetlerin çatışmasını yansıtır hem de bun-ları etkiler.

b) *Teknik Eğitim:*

1950 lerde endüstrinin gelişmesinden dolayı daha fazla teknik ve teknolojik eğitime gereksinim vardı. Daha 1946 da bilimsel insan gücü konusundaki komite üniversite mezunu bilim adamı ve teknoloğların iki misli olması gerektiğini bildiriyordu. 1956 daki Teknik Eğitim Konusundaki Rapor, bu alanda yeter derecede hiçbir şey yapmadığımız ve U.S.A., Rusya ve Batı Avrupa'dan geriye kalma tehlikesinde olduğumuza işaret etmekteydi. Teknik Kollejlerin İleri Teknoloji Kollejleri haline gelmeleri hareketi başladı. 1959 daki Crowther Ra-

poru Teknik Kolejlerdeki yarı zamanlı kursların yetersizliğine dik-kati çakti. Her düzeydeki teknik eğitimin gelişmesi, belirli toplumsal gereksinimler sonucu olmuştur. Fakat yine de garip bir biçimde geciktirilmişdir. Hükümetin önderliğine rağmen eğitim kurumları tarafından benimsenmesinde belirgin bir yavaşlık görölmekteydi. Onu destekleyen bir baskı gurubu yoktu. Liberal ve meslekî olmayan eğitim geleneğindeki yerleşmiş menfaatlerden direniş görmekteydi. Kendi öğretim programlarını kurarak sonunda "pratik" kurslar açarak ve bunlara kabiliyetli öğrencileri cezbederek önemli bir etkide bulundular. Bu da eğitimin sağlanmasını etkileyen toplumsal kuvvetler çatışmasının bir başka örneğidir.

c) *Din:*

İngiliz Kilisesi ve diğer dinsel teşekküllerden daha fazla Hristiyan Eğitimi ve daha etkin dinsel öğretim konusunda baskı olmuştur. Bu durum devletin her okulda dinsel ibadeti gerçekleştirmesini hükme bağlayan 1944 yasasında etkisini buldu. Roma Katolik Kilisesi daha fazla devlet yardımı talebini devam ettirmektedir. Bu son anlaşmazlığın en canlı biçimini çağdaş Fransız politikasına bir göz atmakla izleyebiliriz. 1951 de eğitim ve dinle ilgili sorunlarda siyasal ve toplumsal gurupların çatışan görüşleri nedeniyle hükümetin kurulması son derece güç olmuştur.

Bu örnekler, toplumsal gurupların hükümet üzerindeki dolaysız veya dolaylı etkiyle eğitimsel sistemi değiştirme teşebbüslerini göstermektedir. Genellikle dereler ki belirli bir zamanda bir toplumun sağladığı eğitim, bu toplumdaki mevcut hâkim toplumsal kuvvetler tarafından tayin edilmektedir. Toplumsal kuvvetler, toplumsal faaliyet veya toplumsal değişmeyi gerçekleştirmeye çalışan insan gurupları olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal ihtiyaçların, tekniklerin ve değerlerin etkileşimi yoluyla toplumun niteliği değiştikçe eğitim de bunu takip etmek eğilimini gösterir. Eğitim, kendi başına bir toplumsal kuvvet ve değişim etkeni değil midir? sorusu sorulabilir. Bir bakıma evet. Eğitim, iktidarla okulların kararlaştırdıkları değişimleri destekleyen ve geliştiren bir kuvvettir. Ekseriya kamu oyu ile bağlı olmakla beraber)

Eğitimciler ve bazan eğitim yöneticileri değişmelerin başlatılmasında rol oynayabilirler. Çünkü yetişkin vatandaş olarak toplumlarını eleştirebilirler ve toplumlarını geliştirmek için her türlü gayreti göstermelidirler. İstedikleri takdirde okullardaki öğretmenler

çevrelerindeki en kuvvetli etkiye sahip olabilirler. Eğitimin toplumsal kuvveti, bu meslekte çalışan tüm yetişkinler tarafından kullanılır. Öğretmen örgütleri ve birlikleri, ağır basan baskı guruplarından olup görüşlerini kamu oyu ve hükümet önüne getirebilirler. Onların görüşleri, mevcut diğer toplumsal kuvvetlerin yeterli desteği olmaksızın tutunamaz. Fakat bu durum onların kendi güçlerini küçük görmelerine sebep olmamalıdır. Gerçekten de eleştirici bir ruh, yapıcı kalarak bir demokrasideki okullara nüfuz etmeli ve değişmeye hazır yeni bir kuşak hazırlayabilmelidir. Fakat kendi kendimizi aldatmayalım. Çocuklarımıza daha iyi bir toplum görüşünün görüntüsünü sunmalı, onlara geleceğe itimat ve inancımızı göstermeli ve onların seçim gücünü teşvik etmeli ve özgürlüklerine saygı göstermeliyiz. Bütün bunları yapabiliriz. Fakat onlar büyüünceye kadar toplumun değişmesinin sorumluluğu bize aittir.

Eğitimin niteliğindeki değişmelerin kısmen beklenmeyen veya niyet edilmeyen toplumsal değişmeleri doğurabileceği doğrudur. Bu ülkede gelişen bir endüstri ve sınıf tabakalı bir topluma dayanan eğitim gelişmesini görmüş bulunuyoruz.

Teknoloji ilerledikçe yüksek derecede uzmanlaşmış insangücü gereksinimi artmakta ve dolayısıyla okul süresi uzamakta ve okul süresi genişlemektedir. Böylece teknolojinin yeni biçimlerine cevap olarak bir eğitsel değişme başladı. Fakat bir kere başlayınca tüm sınıf yapısı üzerinde etkilerini gösterdi. Eğitimin toplumsal hareketliliğinin esas aracı haline gelmesine sebep oldu ve toplumsal ölçekte yükselen kimselerin yaşantısında meydana gelen değişikliklerle kültürel problemler doğurdu. Bilim adamının bilgisi ve diğerlerinin bilimsel cehaleti yeni biçimde ortaya çıktı ve genel eğitime olan ilginin artmasına sebep oldu. İkinci olarak fırsat eşitliğini müdafaa edenlerin açık niyeti olan toplumsal bağlılık ve dayanışmanın artması yerine eğitimin bu kez doğum yerine, kabiliyete dayanan yeni bazı toplumsal farklılıklar yaratması tehlikesini görmekteyiz. Böylece kabiliyetli bir azınlığı daha üst basamaklara yükseltmek aracı olarak düşünülen eğitim eşitliği kavramı, toplumdaki potansiyel kabiliyetlerin tam istihdamı, ideali ve yeni bir toplum bilinci ve yurttaşlık duygusunu geliştirmek çabalarıyla birlikte riske girmiş oldu. Dolayısıyla kültürel adaptasyon ve eğitsel değişme ile toplumsal gereksinimlerin etkilerinin sürekli bir etkileşim çemberi içinde bulunduğunu görebiliriz. (Şekil III de gösterildiği üzere)

Eğitim in etkileri, kuşkusuz, toplumsal kuvvetlerin dengesini değiştirebilecektir. Bundan sonra yeni toplumsal gurupların eğitim sistemini kendi gereksinimlerine uymaya zorlamalarına sıra gelir.

Bununla beraber son yüz yılda İngiliz toplumunu geliştiren özel koşullar içinde sağlanan eğitim in çeşidinde ve miktarındaki esaslı değişmelerin belli toplumsal baskıların sonucu olduğu açıktır.